

Oklevetani Dule Radulović

Dušan Radulović

Piše: Marko Rogićević
(Banja Luka)

Prvi put nakon 22 godine, Dragan Iveljić je na istom tavanu, odakle je kao devetogodišnjak gledao ubistva komšija, javno ispričao sve što je vido tog kobnog dana. To je, kaže, priča o zločinu, ali i prije svega o čovjeku, Dušanu Raduloviću, na čijem je tavanu Dragan pronašao spas od sigurne smrti, zajedno sa tada petnaestogodišnjom sestrom i roditeljima. Osim njih, na tavanu kuće Dušana Radulovića tri dana krilo se još nekoliko hrvatskih porodica.

Krvavi pir nad Hrvatima iz Rašljana i Briševa kod Ljubije počeo je 23. jula 1992. godine. Ubijeno je tih dana na desetine civila. Jedina oaza spaša za Hrvate iz sela bili su mali tavan i velika srca Terezije i Dušana Radulovića. Dragan Iveljić držao je u sebi tešku tajnu, ratnu trauma iz djetinjstva 22 pune godine, a sad želi da, kako reče, skine ljagu sa komšije, koji je u ratu spašavao živote nevinih, a potom bio neopravданo optužen da je ubica.

Selo Rašljani nalazi se u prijedorškoj opštini u Bosni i Hercegovini. Na nešto manje od 500 metara nadmorske visine dominira prijedorskim krajem. Sa tremeđe, koju čini sa selima Brišovo i Zecovi, grad Prijedor vidi se kao na dlano. Do tih sela vodi kruvudav, uzak, jednim dijelom asfaltiran put iz pravca Ljubije.

“Čovjek zbog ko-

Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Udruženje BH novinari uradili su zajednički projekat *Živjeti zajedno*, koji se bavi temama rata na prostorima bivše Jugoslavije kroz pozitivne ljudske priče koje pokazuju da je i poslije svega suživot moguć. U sklopu projekta bit će uradeno pet dokumentarnih filmova i 10 tekstova, koje *Dani* objavljaju kao medijski partner u BiH

Tek po koja srušena kuća, sakrivena u tišini koju samo vrijeme i priroda mogu da naprave kada nema ljudi, svjedoči o teškom zločinu koji se tu odigrao ratne 1992. godine. Na kućnim pragovima, njivama..., u samo dva dana ubijeno je na stotine civila, djece i žena.

Dragan Iveljić je sa sestrom i

roditeljima, samo pukom srećom i zbog čovječnosti komšija, preživio tri dana pakla koji se bio spustio na njegovo selo. Zatekli smo ga u malom šumskom gaju na tromedi sela Raljaš, Zecovi i Brišovo. U šortsu i majici, naslonjen na lopatu, dobacio mi je da je on Dragan za kojeg pitam. Oko njega su se vrzmala četiri

Marko Rogičević

Djeg smo ostali živi..."

njegova vršnjaka, tridesetpetogodišnjaka, zauzeta spremanjem izletišta. Bio je i jedan mladić od dvadesetak godina koji nije mogao da sakrije radoznalost, ko sam i šta radim u njegovom selu. Dobro, i usta su mu ostala malo otvorena kada sam pred svima pitao Dragana da mi ispriča šta zna o događajima u selu sa kraja juna 1992. godine. Dragan je spustio lopatu sa kojom je do mog dolaska uređivao mjesto za vatru i pokazao prstom u pravcu jedne kuće pored puta. Rekao mi je: "Otidi kod Duliničine kuće, doći će za 10 minuta."

"Kada dođem u Raljaš, prvo dođem kod Dulinice, zagrimljam je,

poljubim, pitam za zdravlje, tako da bi i ovaj razgovor trebao tako početi", govori mi Dragan dok ulazi u dvorište Tereze Radulović. Grli je, ljubi. Pita za zdravlje. Pоказuje mi rukom prema vanjskim stepenicama na kući i govorи: "Na tom tavanu sam spavao tri dana, ja i još bar dvadeset komšija".

Popeli smo se uz stepenice. Na vratima su nas dočekale stare i prašnjače stvari. U čošku je kokoska ležala na jajima. Dragan je preletao pogledom po prostoriji. Pogledao me i rekao: "Na ovom tavanu je zapravo najbitniji dio priče o Duli. Upravo na ovom tavanu, na kojem smo sada, Dušan, koga smo zvali Dule,

spasio je 25-oro ljudi minimalno. Bilo nas je i 30-oro, što djece što staraca. Bilo nas je svih generacija. Imao sam u to vrijeme osam i po godina. Kad smo završili kod Dule na tavanu, bilo je to tačno na rođendan mog pokojnog tate, 25. jula 1992. godine."

Tri dana pakla

Sve je počelo, priča Dragan, 23. jula 1992. godine kada je vojska došla u selo. U selu Raljaš tada je živjelo oko 600 stanovnika. Prema popisu iz 1991. godine, više od 90 odsto je bilo katolika. Sličan nacionalni sastav mještana bio je i u susjednom selu Briševu. Kako nisu nikoga provocirali, nadali su

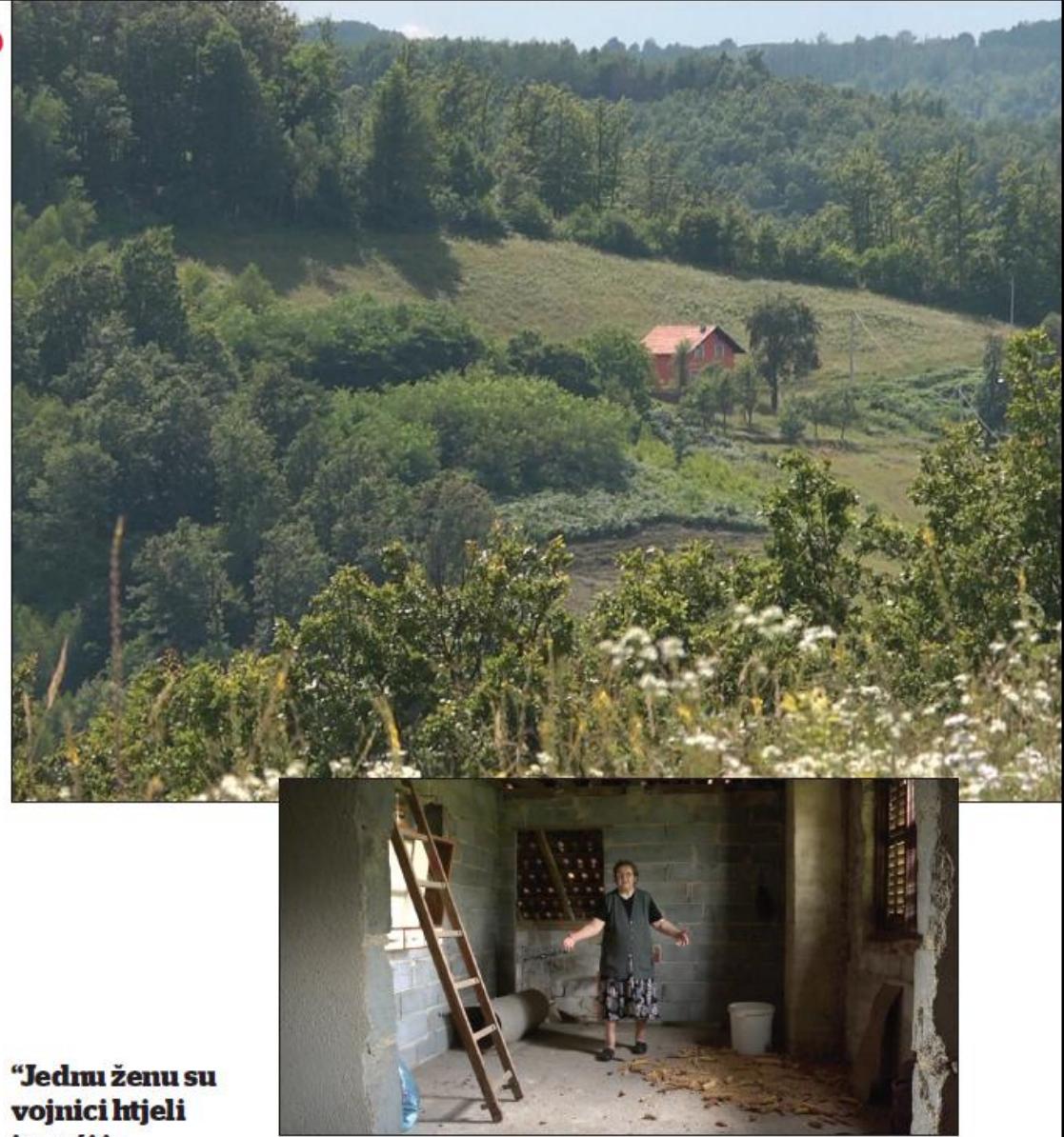
se, kaže Dragan, da ih niko neće dirati. Sjeća se kako majka nije htjela da posluša brata koji ih je godinu dana ranije zvao da dođu kod njega u Hrvatsku, "predosjećajući zlo koje se spremo BiH".

Crne slutnje su se obistinile. Vojska je nedugo nakon što je ušla u selo počela da obilazi kuće i uzima hranu i stoku. Prvo je počinjen težak zločin u Briševu. Pobili su 68 Hrvata. Iako se Briševi graniči sa Raljašem, zbog tadašnje ograničene slobode kretanja nikо u njihovom selu nije znao za ubistva civila, žena i djece. Dragau je, priznaje, tada kao malom dječaku bilo zanimljivo gledati vojsku. Njihove uniforme, opremu, oklopna vozila. Niјe ni slutio da su neki od tih ljudi u uniformama pobili njegove komšije. Svega je, kaže, postao svjestan tek kada je pred njihovu kuću došao prijatelj starijeg brata, Milenko Radulović, i rekao njegovoj majci da "kupi djecu i bježi".

"Milenko Radulović je došao do nekog oficira i pitao ga: 'Jel' ja mogu ove Iveljiće izvesti iz kuće da im se ne bi šta dogodilo?' Odgovorio mu je: 'Kroz deset, petnaest minuta svi Iveljići će biti mrtvi.' On se tada rasplakao. Generacija moga brata i oni su se družili. Ušao je u naše dvorište sa jednim srpskim vojnikom i rekao nam: 'Idemo.' A mater kao mater kaže: 'Čekajte da zaključam kuću, da dam ovčama jesti i vode...' Ma kakve ovce, idemo odmah. Samo što smo zamakli iza kuće, izletio je neko iz žbuna da nam jebe majku ustašku uz prijetnje da će nas sve pobiti. Milenko i njegov drug su ga otjerali. Tada sam prvi put osjetio šta znači ono kada ljudi kažu da su ti se noge odsjekle. Hodaš, a jedva, kao da se tek učiš hodati. Kada smo došli kod Dule i Dulinice već se tu bilo skupilo više ljudi. Mi djeca smo se počeli igrati... Čuli smo kad je Dule rekao: 'Dajte ljudi, nemojte da se igramo, hajte na tavan."

Spas na tavanu i smrt Dulinog sina

Tavan kuće Radulovića ubrzo je postao utočište za sve Hrvate koji su uspjeli da pobegnu iz svojih kuća prije dolaska vojnika. Iako već u godinama, Terezija, Dulina žena, sjeća se gotovo sve i jednog detalja tih užasnih dana: "Ja hodam tuda po dvorištu u

"Jednu ženu su vojnici htjeli izvući iz dvorišta, Nevenka se zvala. Jedan je lapio za ruku, vuče je, a moj Dule za drugui ne da. Kaže: 'Nevenka, ovdje ostaješ, neće te nikо dirnuti u mom dvorištu, ne ispred moje kuće'. Kaže njemu taj vojnik: 'Ubiću i tebe i ženu ti'"

Terezija Radulović

krug kad idu komšije, zapomažu. Kažu 'oce da ih ubiju. Ovaj Drago Žunić nosi jednog sina, a žena mu Jela nosi drugog, manjeg. Šta je, pitam, kažu hoće da nas pobiju. I svrate se ovdje. Mi im nismo dali nigdje dalje jer nije bilo sigurno, pobili bi ih. Uglavnom, što je do nas došlo, ostalo je živo. Što nije uspjelo do nas doći, pobijeno je. I ovo dvoje djece Komljenovića, Alen i Elena. Njima je baba rekla: 'Djeco, bježite Dulin oj kući!' Došli su kod nas i rekli nam da su kod njih svi pobijeni."

Tri dana oko trideset ljudi, žena, djece, staraca krilo se na Dulinom tavanu. Tu su jeli, spavali, preživljivali. Samo nekoliko ljudi je znalo da je Dule pružio utočište komšijama Hrvatima. Drugog dana uslijedio je šok, ali i strah, za sve koji su se krili na tavanu. Duliu i njegovu ženu Tereziju pokosila je vijest o pogibiji sive jedinica.

"Ovdje su bili Iveljići, Žunići, Komljenovići, Kneževići i još je-

dni Iveljići. On je pošao da obide komšije Antu i Josu. Sramota je, rekao je, moram ih obići, njihova djeca su u našoj vojsci. Tako je rekao i otišao. Nije prošlo deset minuta začula se pucnjava. Javljuju mrtav. Ubijen iz zasjede, od muslimana", sjeća se Dragan.

Vijest o pogibiji Dulinog sina, priča, uznenimila je sve koji su se krili u njegovoј kući. Uplašili su se osvete. U momentu kada je stigla vijest o ubistvu domaćinovog sina na tavanu je, prisjeća se Dragan, zavladala neprirodna tišina, čak su i djeca prestala da plaču: "Dulin sin Zoran ubijen je jedno kilometar od kuće, a samo par dana ranije u Hambarinama mu je ubijen i zet. Može li razumiti veličinu čovjeka, ubiju ti sina jedinca, a ti skrivaš, 25-30, kako su nas zvali ustaša, čovjek je van sebe, rastrojen, da traži život za život, ali mi smo tu bili i nismo osjetili ni trenutak mržnje ili želje za osvetom. I tako, skrijavao nas je, a puno se o čovjeku blatio poslije toga. Optužen je

za ubojstvo dvoje komšija, a to nije tačno."

"To Dule nije uradio..."

Nakon završetka rata, u različitim novinama ali i knjigama posvećenim stradanju naroda u prijedorskoj regiji, pojavile su se tvrdnje da je Dule ubio dvoje komšija. Optužbe su bile teške, pogotovo kada ih je izgovarala čerka ubijenih. Dule je, priča Terezija, to teško podnosio. Opisuje nam kako je njen pokojni suprug spašavao i komšinicu Nevenku od sigurne smrti. U vrijeme dok su krili komšije, oko njihove kuće bilo je desetine do zuba naoružanih vojnika.

"Jednu ženu su vojnici htjeli izvući iz dvorišta, Nevenku se zvala. Jedan je lapiš za ruku, vuče je, a moj Dule za drugu i ne da. Kaže: 'Nevenka, ovdje ostaješ, neće te niko dirnuti u mom dvorištu, ne ispred moje kuće.' Kaže njemu taj vojnik: 'Ubiću i tebe i ženu ti.' A njemu Dule: 'Hajde ubij, ali ne zaboravi - imam i ja pušku, ali ja to neću, gubi se iz mog dvorišta.' I ode ovaj, ostade Nevenka, ne ubiše je. On je kasnije, nakon tih optužbi, samo znao reći: 'Znaju moje komšije i bog da nikoga nisam ubio.' To što piše, kažu, ima u nekoj knjizi, da je Dule ubio komšije, ma to je glupost, to je žalosno. On je samo govorio: 'Sačuvao sam koga god sam mogao. Ubio nisam nikog.'

Optužbe na Dulin račun vremenom su postale sve ozbiljnije.

je. Umro je prije šest godina pod sumnjom za hladnokrvno dvostruko ubistvo. Njegovo ime je osramoćeno. Navodno su vojnici pred Dulu doveli dvoje starijih ljudi, muslimana, da ih ubije kao osvetu za ubistvo sina.

Preko tih priča i sve ozbiljnijih optužbi nije mogao da pređe Dragan Iveljć. Želja za istinom bila je jača od traume sa kojom živi od svoje devete godine: "Ovdje ima jedan mali prozor, nije bilo ovog drveta ispred prozora. Ja i sestra gledali smo, tačno se vidjela njihova njiva i kuća. Ti su ljudi, koje smo zvali Đulov i Đulovića, imali više od sedamdeset godina.

Izveli su ih iz kuće. Čovjek je bio star i bez noge, imao je drvenu nogu. Mi smo vidjeli da ih oni vode od kuće preko njive prema nama. Ja i sestra gledali smo kroz prozor. Dovedoše ih na livanu, dode taj oficir, stade pred njih... Ne čuješ šta pričaju. Ono što sam video je kako ima futrolu sa pištoljem za pojasom. Samo je stao na metar od njih, potegao je pištolj i u čelo - bum, bum, jedno pa drugo. Oni su u tom trenutku pali. Tijela su ostala, oni su otisli. Za ta ubistva optužili su Duleta. Ja i sestra vidjeli smo, to nije Dule uradio."

Dok nam otkriva do tada svoju najveću tajnu, Dragan proviruje kroz prozor sa kojeg je gledao taj užasni zločin. Nevješto skriva suzu u oku. Živi u Karlovcu u Hrvatskoj. Tamo je završio školu, zaposlio se, oženio i osnovao porodicu. U Rodno selo Raljaš dolazi samo u avgustu, na okupljanje izbjeglih iz sela. "Mi smo se prije ovdje svi družili, evo počuvavamo to oživjeti. Imamo eto i taj turnir u fudbalu, nogometu, kako hoćete. Ne gledamo na vječnospovijest, dolaze ekipe iz svih

Terezija Radulović i
Marko Rogičević

**Nakon
završetka rata, u
različitim
novinama, ali i
knjigama
posvećenim
stradanju
naroda u
prijedorskoj
regiji, pojavile
su se tvrdnje da
je Dule ubio
dvoje komšija.
Opuzbe su bile
teške, pogotovo
kada ih je
izgovarala čerka
ubijenih. Dule je,
priča Terezija, to
teško podnosio**

selia. Hoćemo pokušati zaboraviti, ali kako je moja majka pokojna govorila: 'Ja i mogu oprostiti, ali zaboraviti neću nikada.'

Kada će zlikovci odgovarati?

Izbjegli iz Raljaša i Briševa svake godine se okupljaju u selu. Većina prvo što uradi kada dode, ode da obide i poljubi Tereziju Radulović. Kako je prije rata u tom kraju živjelo gotovo 1.000 ljudi, a sada svega stotinjak, mjesto je pusto i zaboravljeno. Međutim, djelo Dušana Radulovića živi u mislima spašenih i njihovih porodica.

"Dolaze svake godine kod nas. Nikad ne prođu, da ne svrate. Kad je u mene Dule umro, pa kad su svi što su izbjegli iz Hrvatske krenuli na sahranu, na graničnih pitalo: 'Kovam je to umro kad vas toliko ide na sahranu?' A ovaj Žunić, što ih je sedmoro bilo na tavani, rekao im: 'Čovjek je kao figura mali, ali je visok, velik i jak, jer samo zbog njega smo ostali živi.'

U napuštenim selima kuće se polako obnavljaju. Vraćaju se predratni stanovnici, ali uglavnom stari i nemoćni. Uništena u ratu, katolička crkva obnovljena je prije nekoliko godina. Na dan stradanja, koji se obilježava 25. jula, Briševi i Raljaš posjete razne delegacije i zvaničnici, od hrvatskog predsjednika IVE Josipovića do predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika. Mještani su im zahvalni na pažnji, ali se pitaju kada će zločinci konačno da odgovaraju za zlodjela. Najmlada žrtva iz Briševa je četrnaestogodišnji Goran Matanović. Najstariji Stipo Dima, koji je imao 82 godine kada je mučki ubijen. Ubijeno je tad i 14 žena.

Kada sam odlazio iz Raljaša, Dragan me je zamolio za jednu stvar: "Nemoj da taj tvoj članak, ili reportaža, kod gledalaca ili čitalaca podstrekuju mržnju i bijes, jer time se hrani zlo".

(Tekst je nastao kao deo projekta *Living Together*, koji sprovode Nezavisno društvo novinara Vojvodine i BH novinari, a koji je finansiran sredstvima Medijskog fonda "Jačanje medijske slobode u Srbiji" Evropske unije, Delegacija Evropske unije u Srbiji. Sadržaj priloga je isklučivo odgovornost realizatora projekta i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije)